

דיוענס בלאטט ערשיינט דריימאל וואָכענטליך... פּערשטעל-יעהרויג 8 גולדען, האלב-יעהרויג 4 גולדען, פּיערטעל-יעהרויג 2 גולדען.

אויף דיוענס בלאטט קאנטא... פּערשטעל-יעהרויג 2 גולדען, האלב-יעהרויג 4 גולדען, פּיערטעל-יעהרויג 8 גולדען.

נייע יידישע

פּעסער צייטונג

פּעסער, מאָנטאג ו' אב התרמ"ד.

Budapest, den 28. Juli 1884.

פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

ניכט! אלע איהרע פראגען ווערדן וויר אובעכט... פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

ווי מוסטן נאך אלל דעם ליידער קאנטא... פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

פּערשידענע יויאנקייטען.

פּערשידענע יויאנקייטען... פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

נילביכע קאָממסער וואָרדע אבערופען, אין... פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

וויב וואס ציינטע זיך דא? - ניכט אַנדע... פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

אונד איס דער באנוס דעם אונווערונטעס... פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

פּרענומעראציאָנס-אינלאַדונג. אויף דיא "נייע יידישע פּעסער צייטונג".

דיעס נענטס פאָלאַקאָסען, אונד איינע נענויערע... פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

דיא פּאָרגענגע אין קראַאַציען.

וויב האבען שאן אין פריהערען נומערן דיא... פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

אונד ערשיינט לעזער ווערדען זיך וואָהל נאָך ער... פּעסער יאָדרגאַנג, Nр. 39.

דער קוואליטעט אלס דער דער קוואליטעט
מיטעטע. לעצטערע ווייזען-סארטען האבען
פאך ראטע. פאך דער עסקענער פליגע אונד פאך-
דער גראפען היצע בעטראכטליכען שארען גע-
נאמען. — קאך נאב קוואליטאטיו איינע נומע,
קוואליטאטיו איינע מיטעל-עריטע. — גערטע
איז א פלען ארטען גערדיקט אונד אין פאלגע
דעס רעגנעס פאך גילבא. — האפער האט
זיך זא ווייט געבעסערט, דאס מיט זיכערהייט איינע
ערטע 'א' ב' ע' ע' פ' ג' ח' ט' י' ע' ה' אָלעס ווער-
דען קאנן. — האקפריטע ענטוויקלן זיך שאן
מאס (קוקורוי) אבער איז שווערליכע צוריק-
געבעליכע. — טאבאק האט זיך אים אללגעמינען
געבעסערט אונד שטעט אין דען היפטיגענערען
דער טאבאק-בויה נומ. ווענען מאנגעל אן ארבייט-
קראפט לאנגען אים דען קאמיטאטען בערע, ביהא
אונד סאבאלטש קלאנען איין וואלקענדיגע פער-
אורזאכטען אין דען קאמיטאטען נייטרא אונד קרא-
שו-סארעני גראסערע שארען. — נאך דען בעריכ-
טען דער שטענדיגען לאנדווירטשאפטליכען פער-
איינע זינד אים גאנצען לאנדע מיט ווייזען בעבויט
4,247,865 קאמאטאראל. יאך: דע פאך היינען אונ-
ט ע ר מ י ט ט ע ל 413,550 יאך, מ י ט ט ע ל
נ ו ט 2,084,527 יאך, א' ב' ע' ע' פ' ג' ח' ט' י' ע'
1,524,847 יאך, נ ו ט 186,923 יאך. פאך 106'018 יאך
דעס מיט ווייזען בעבויטען באדענס איז דער שטאנד
אונד בעקאנט.

* (פ' ר' י' ק' ג' א' נ' א' ס' ג' ע' מ' ר' י' ד' ע-
מ' א' ר' ק' ט' ע.) אין דען לעצטען טאגען טראג אן
אנווערעס געמיינדע-מארקטע איינע שטארקע פלוי-
הייט צו טאגע. דיא מילען היילטען זיך אנגע-
זיכט דער גינסטיגען ערנטע-בעריכטע אים איינ-
קופע פאך ווייזען אייסקרעט רעזערווירט.
אונד פערלאנגען ווייטגעגענדע פרייע-ערמעסגע-
גען דיא בעזוטער ווארען וואהל צור נאכגעביי-
קייט בערייט אונד דיא וועניגען טעגטעפאנענען
פערקופע געשאהען טהאטעכליך צו אום עטווא 15
קר' געדירגען פרייען. דיעוער פרייען-קאנגא וואר
יעדאך ניכט געניגענד, אום דיא קופער צו שטאר-
קערע בעטהיילונג אנצוהענען. — מאנן אהגליך
געשטאלטען זיך דיא פארגענע אום דעס טע-
מי-נאמאקטע. באדענס דער פרייע דעס הערבסט-
ווייזענס אום פערנאנגענען דאנערסטאט מיט 9 פלי-
16 קר' ווייזען טיעסטען שטאנד עררייכט
האטען בעווארקען קופע טעג פלאטע-שפעקולא-
ציאן אין דען פאלגענדען טאגע איינע פרייע-
שטייגע רעזערוו בוז 56'47 פארענטען
אבערס מאכטע זיך אבער בערייט איינע גענע-
שטראמונג בעמעקבאר. דיא געסטען מיט גרא-
סער ענטשיידענהייט צום דורכברוך קאס אינדעס
דער פרייע דעס הערבסט-ווייזענס בוז 9 פלי 26 קר'
צוריקגינג. דיא דיפערענצע צווישען דען נאמיין פיר
הערבסט-ווייזען אונד דעריינגען פיר פרייע-אויס-
ווייזען בעטראגט גענעווארט 40 קר'. — דער ריק-
נאנט בלייב יעדאך ניכט אויף ווייזען אלליין בע-
שראנגט, זאנדרען אויך מאס (קוקורוי) אונד הא-
פע נאכען אין דען פרייען עטוואס נאך. דיא פער-
הערע געשטאלטען דער פרייע ווירד ווענענליך
דאפאן אבהענען, אב דיא ערענענסטע דעס שניט-
טעס אונד דעס דרושעס דיא ביהעריגען גינסט-
טייען בעריכטע איבער דיא ערנטע בעשטע-
טייען, אונד אב זיך ניכט אויסזוכען אויף איר
נין לעבדאפטערען 'עקספארט' (אויספאר) ער-
אשפען בוז יעצט זינד דיעוען אויסזוכען קיינעס-
ווענס גינסטיג, אונד עס ווירד ענטוועדער איין וויי-
טערער פרייע ריק נאנט בייא אונס אדער איי-
נע פרייע-ב' ע' ס' ע' ר' ו' ג' אים אויסלאנד איינ-
טרעטען מיטען, ווען דער עקספארט אין
נאנט קאמטען זאלול.

דיא יודען אין עסטערייכ-אונגארן. (פאריטעטענען.)

עס ווערע איבערדיעס איינע שאנדע (זאנטע
גראף האדוק וויטער) ווענען צום ביישפעל אים
קריענע כריסטליכע סאלדאטען אונטער דעם קאמ-
מאנדאן איינע יודען קעמפאען מיטען. — דאס
ווארען דיא איינווענדונגען דער מיליטערישען פרייע
געגען דיא הערבי-ציעהונג פאך יודען צום סאל-
דאטע-דעמעטע.

דיא יודען האבען מיט רעכט געפריכטעט.
דאס אירע זאגען אלס סאלדאטען דיא רעליגיע
פארשטענען ניכט אונד ווירדען קאנגען. דאך
דער קאזער דראנג אויף דיא דורכפירונג זינעס
בעפעלהעס, אונד דיא יודישען זינגליגע ווארדען
ווירקליך אין דאס מיליטער איינגעוויהט.
אינדעס האבען זיך דיא יודען, דיא זייט יע

איינע לעבדאפטען פארמיטשען זינן האטען,
אלסבאלד מיט דיעוער מיליטער-פעליכט בעפריי-
דעט. זיא זאהען אויך, דאס מאן נור דאן אויף גליי-
כע רעכטע אונד אונטער ערהעבען קאנן, ווען
מאן אויך אלע פעליכטען מיטען איינעס שטאטעס-
בירגען פארעילט. דאס געהט אום דימליכסטען
הערפאר אים איינע אונטער דעס דאמאליגען
פראגער אבער-ראכניגערס, דעס אונטערבליבען
פערפאסערעס דעס גודע ביהודה, הגאון מו"ה
יהוואל לאנדו זצ"ל, דיא ער אן דיא 'ערסטען יודי-
שען רעקרוטען' ריכטעטע, אלס ער אונטער דיע-
זעלבען 'תפלין' אונד 'בעט-ביבער' פערטהילטע.
דער גראסע מאן זאגט דיא אונטער אנדערעס:
'מיינע ליבען קינדער! גאטט, זיין נאמע זיא גע-
לאבט אונד אונטער אללעגונדעסטר קאזער
וואללען, דאס אויך ווירד יודען אין דער פערטהייד-
גינג דעס פאטערלאנדעס טהיילענעמען. דעס האלב
ווארדעט אהר, מיינע ליבען זאהנען, זיא דאס מי-
ליטער איינגעוויהט! געהט דאהער, פריידיגען גע-
פיהלעס אן דיא ערפילונג איירער מיליטער-
פעליכטען ערפילעט איירע וויכטיגע אויסנאכע אהנע
מודרען! זייד טרייא. דען דאס איז אונטער אללע
פעליכטען זייד געדולדיג בייא יעדער אונטערענען
דען ארבייט. דען דאס געבעטעט דיא מיליטערישע
אָרדנונג! פערענטעט אבער העיבייא אויך דיא
פעליכטען אונטערען הייליגען רעליגיע ניכט! ער-
ווערעט אויך אונד אונטערעס נאנען יודישען
שטאטען אונד טרייע געהאראט אונד אשפער-
קייט עהרע אונד אונטערענען, דאמיט יעדע איי-
זעהע, דאס אויך אונטער יודישער שטאטעס, טראמין
דעס ביהעריגען דרוקעס. פיר דען קאזער אונד
דאס פאטערלאנד ליבען אונד אנהענגליכקייט
פיהלט! זייד מיטען צייגען דאס וויר אים פאללע
דער נאטע אהר, דאס וואהל אונטערע מאנאריע
אונד דענען ערהאבענען גאנארבען אויך אונטער
לעבען צו אשפען ערענע בערייט זינד!...

דער שארפייניגע ר' יהוואל לאנדו
זצ"ל האט פיעל ווייטער געזעהן, אלס פיעל זיינער
צייטגענוסקען. ער וואללט איינמאל דער זיך אפט
וועדערקאלענדען עפעסאך דער אויסטרייבונג דער
יודען אין ענדע געמאכט וויסען. אונד דאנען
נאכ עס ווירקליך קיין בעסערעס מיטטעל, אלס
דיא איבערנאהמע דער מיליטער-פעליכט אויך זיי-
טענס דער יודען, מאן קאנגטע דאך ניכט מעהר זא
לייבט דיא יודען ווייטער אלס 'דימאטה-לאגע
פערעמלונגע' בעצייכענע ווען אויך דיא פיר
דיא פערטהיידונג דעס פאטערלאנדעס איהר לע-
בען אן איינועטצען. דיא 'עלד-שטייער' איז נאך
ניכט אללעס; ערסט דיא 'בוטשטייער' דיא אים-
אשפערונג דעס אייגענען לעבענס, זא אפט דיעועס
אונטערדינגט נאחזיא אים ערבינדעט אויף דאס
אונטערענליכסטע דיא בירגע מיט דעס לאנדע,
אין דעם זיא וואהגען.

קאזער זאקע III. דער וויא בערייט געזאגט,
אללעס דעס פאסטע אונד צו אונטערארדנען
זוכטע אונד דאהער ניכט איינמאל דיא בילדונג ניער
יודישען געמיינדען ווינדעטע נאה קיינע אונטער-
אויך דען ווירקונגס-קרייז דער ראכניגער צו בע-
שרענצען, בוז צו יענער צייט איכטען געמליך דיא
ראכניגער איינע אייגענע 'געריכטסבאריקייט' אים.
אללע שטרייטגינקען אונטער דען יודען ווארדען
נאך דעס, דין תורה' גענטועדען צו וועלכעס צווע-
קע פארטליכע 'ראכניגטע' געריכטע 'עקסיסטיר-
טען, אונטער דען דאמאליגען יודען העררשטע פיר
דיעוע ראכניגטע-געריכטע איינע בעזאנדרע פאך-
לייבע, אונד עס נאב נור זעלטען אייגען יודען דער
זיך דעס, דין תורה' ענטצעדען וואללעס. דאך קא-
זער זאקע III. דער יודען אונטערנענט דיא יודען
בעזייטיגען וואללעס, האב מיט איינעם פערער-שמיר.
כע דיעוע, ראכניגטע-געריכטען אויף, דאמיט אויך
דיא שטרייטגינקען דער יודישען בעפאלקערונג
פאך 'ארדענטליכען געריכטע' געשליכטע ווער-
דען קאנען. דיא דאמאליגען פראמטען יודען ערבל-
דיען דעס ר' יודען אין עסטערייכ-אונגארן.
(פאריטעטענען.)

מען נאטירליך אין דיעוער בעזייטיגונג דעס, דין
תורה' איינע אויסערס פיינליכען געוויסענסצואונג.
וועדערהאלט שריטען זיא בייא קאזער זאקע III.
אין ווענען וועדער-הערשטעללונג דער, ראכניגטע.
געריכטען, אין דענען ענטשיידונגען אלליין דיא יודען
בערוהיגונג איהרעס געוויסענס פירנען קאנגען
דער קאזער יעדאך בלייב אן זינעס ענטשלוסע
אונטערשטימטערליך.
(פאריטעטענען פאלט.)

נאכטראג.

דיא אנראמער שמועסען באכטען דעס זיי-
נעס אמטעס ענטהאפענען רעכטאך דער אויטויער-
זיטעט, דיר לאקאוווטש, איינע הולדונג דאר. דעס
רעזיערונגס-קאממיסיע, דער מיט דער אונטער-
כונג דער העטצערייען בעמרויט ווארדע, זאנען
מעהרערע שמועסען אינס געזיכט: וויר בעאנט-
ווארען אירע פראגען ניכט, דיא אירע נאנצע
שטעללונג איינע אונד צו זע זע צו זע צו זע אונד.
— אלס איין פראפעסאך איינען שמועסען ערויכ-
טע, דיא אן איהן געשטעללען אנפראגען צו בע-
אנטווארען, ערווידערטע, דיעוער, אויף דען רעני-
רונגס-קאממיסיע טראמציג געווייזענע: אויך אנט-
ווארען די זעם מעשען ניכט! — אויך אנט-
ווארען ווירד, לויט נייעסטען בעשלוסעס, דענ-
נאך איין עפארטע-צוג נאך פראג אבגעהען, אום
אן דער עראשפאנגונג. פיער דעס טשעכישען טהעא-
טעס טהיילענעמען.

דיעוע דעס רוסישען קאזערס. —
וויא אים פעטערסבורג געמעלדעט ווירד, איז
קאזער אלעקסאנדער III. טראמין דער ענטדעק-
טען פערשווארונגען ענטשלאסען זינע לאנגסט
בעשלאסענע ריינע נאך ווארשו אויסצו-
פיהרען, דא דיעוע פאלטישע שטארט קיינע ניהולים.
טען האט, עס ווירד נור דארף אכט געגעבען ווער-
דען מיטטען, דאס דאמאלס קיינע רוסישען
ניהיליסטען זיך איינשמונגעליך.

אונטערע פרייעס-סעפאראט-בילאגע, תולדות

נדולי ישראל, ווארדע דיעוע וואכע שאן אים דער מיטוואך-
נאכטע פערזענדעט. זיא ווירד פאך נון אב הענעלעכעס
פרייעס צו פערזענדעט געלאנגען!

דיא קרוע זייט געזאגט קיינע ווענעטליכען פער-
ענדענונגען פיליטען, ליסטען וויר הייע דיר. קורט-סאבעללע
ווען, אים דען געשטצען אבאנגענטען מעהר לעזעשאפט
ביטען צו קאנגען.

ה ע ר מ י ט ט ע ל	23	57	13	25	77	21
ל ע מ ב ע ר ג	85	25	56	4	80	
פ ר א ג	17	39	53	25	62	

נאליד שטיקערייען

אויף פרובת אונד מאנטערל.

ת. גרינוואלד

בדאפעסט

לאנדשראפטע (הויסארשעס הייז).
עספעהעלש זיך צור אנפערשונג אללע פאך-
קאמענען

נאליד-קונסט שטיקערייען

זאןוואהל פיר טעמעל נאך אלטען, אלס נאך
נייען רוסיס, אונד בירנט דעסטען זייס 38 יאהרען
ערוואכענע וואהלפערזענעטע רוף, וויא אויך
פיר דען טעמעל אונד פוסט, ווייזען מישקאלין
אונד פיר נאך מעהרערע נראפע געמיינדען צור
אללגעמינען צופריעדענהייט אויסגעפיהרען אר-
ביישען — וואוינער צייגנעסע פארלינגען — פיר
סאלידע אונד בעסטע פערקאמארונג.
צייכונגען אין נאכטער אויסוואהל ליענען צור
אייניגסט אויף.

אן דאס געעהרטע יידישע פובליקום!

אינגעבילדעטען ווייבעס צו פירכטען העטמען: איינעס אל-טען, אינגעבילדעטען ווייבעס וועלכעס ווערער שרייבען נאך לעזען קאנף, אינד דאבייא נאך דיא פֿרעכהייט האט, נך דער וועלט אלס „צייטונגס-הערויסגעבערין“ פֿארצושטעללען. אין ווייב וועלכעס קיינע איינציגע צילע יענעס ווייטעס לעזען קאנף, דען זא דען לייטען אלס „צייטונג“ פֿערקויפֿען מאכטע!

נור אים אכטונג פֿאר אונזערען לע-זערן וואָללען וויר יענעס שמוציג-פאסקווילל, וועלכעס איינע שמוציג געהאנד געגען אינזערע פֿערזאן אויס-געשטרייט ווידערלעגען.

דער ערסטע פֿארזארג איז, דאס וויר אונזער בלאטט דען לעזערן ביז צו איינער בעשטימטען צייט אויך גראטירט צווענדען.

געוויס טהן וויר דיעס וויר וואָללען יא דען געעהרטען לעזערן אינזערע אויסריכטיגע צופֿאָרקאממענדיג צייטן.

דער צווייטע פֿארזארג איז, דאס וויר געזאנט העטטען, דאס דאס „רייזישע בלאטט“ איינגעזאנגען, אינד דאס אונזער בלאטט דא איינגעזאנגען געשעטע-צייטונג וואָ!

וויר האבען דאס ניע געזאנט, דא וויר אים געגענטהיילע אינזער בלאטט דעס האלב „נייע יידישע פעסטער ציי-טונג“ נענען, דאמיט יעדער וויסען, דאס אינזער בלאטט עבען אין נייעס וואָ וויר קאנטען אלא דיעסבעציג-ליך געוויס נעמאנדען טיישען; וויר וואָללען יא דעס אבער אויך אים קיינען פֿריי טהן, דא יא דאס רייזישע בלאטט נעמעהר בעקאנטליך עבען צו איינעס אלט-ווייבער-בלאטט-העראבגעזונקען איז. אינד יענעס ווייב וואָללען יא וועלכעס פֿאן דעם וואהנזונגען ווישע דען טיטעל „יידישע פעסטער צייטונג“ ענטפֿערען, אים ניכט דאס אנדענקען איהרעס פֿערשטארבענען מאנעס צו שאַנדען, דא ער דאך דען לייטען ניע איינען וואָלבען ווייטעס אינזער זיינעס נאמען געבאָטען העטטע!

דער דריטטע פֿארזארג איז, דאס וויר וועה-ענדער דער קראנקהייט איהרעס געמאהלעס דיא אררעס-שליפען אונס אויף אינערלויבטע וויזע אנגעאינגעט אָדער גאר געשטאָהלען העטטען!

וועלך אויך ערבאָרליכעס געשאַפֿ זא אין אינגעביל-דעטעס ווייב דאך איזט וויר בעזיטצען נאך פֿאן אינזערס אָנקעל, המנוחה מיה איצק ראשפיטין זצ״ל, דער פֿאסט אין האלב יאהרהונדערט אין פעסט אין אויסגעדעהנטעס פֿרייס-געשעפֿט פֿיהרען, פֿיעלע טויזענדע פֿאן אררעסען, אלס רייזישע אלס ארמער מענטש, דאס ערסטעמאל מיט זיינעס בלאטטע אין אינזערע דרוקערייא קאס, ערוכטע ער אונס אים מיטטהיי-

בייא גינדונג דער „נייען יידישען פעסטער צייטונג“ האבען וויר עס אונס צום גרונדזאטע געמאכט, אללעס אייפֿצו-ביעטען, אים דיא געעהרטען אבאָנגענטען הורך איינע גע-דיענענע רעדאקציען אונד איינע געוויסענהאפטע פֿינקטליכע ארמיניסטראציען צו בעפֿרעדיגען אונד אונס דערען פֿער-טרויען וויר דויערנד צו זכֿען, דער נאמע דעס בעוועהר-טען שריפטשטעללעךס הערדן מיט עהרענטהייל וואָר געוויס דיא בעסטע בירגשאפט דאפֿיר, דאס אללען גע-רעכטען ווינטען דער געעהרטען לעזער בעציגליך דעס איי-האלטעס דעס בלאטטעס פֿאלקאממען געניגע געלייטעט ווערדען וויר, אינזערע פֿירמא אלס בעזיטצער איינער אלטען ווייט רענאמירטען בוב האנדלונג אונד איינער דער טרעפֿליכסטען דרוקערייען דער הויפטשטאט, קאָנגטע דיא הערען אבאָנגענטען פֿאלקאמ-מען דאריבער בערוהונגען, דאס דיא אין קאָרעקט אויסגע-שטאטטעטעס בלאטט אינד צוואַר אימער צו פֿינקטליכער צייט ערהאלטען ווערדען, דער טאָליכע ציוואכס אן אבאָנ-גענטען איזט דער בעסטע בעווייז, דאס אינזערע געשעטע-טען לעזער זך אין איהרען ערוואַרטונגען נאָטלאָב ניכט געטיישט האבען!

אין דער טהאט האט אונזער „פֿאלקאממען“ איינען וואָלך אללגעמיינען ביפֿאלל זך ערוונגען, דאס וועלכעס אים דעס אויסלאנדע צאהלרייכע בעזיטעללונגען אויף דאסוועלכע איינלעפען, לידער קאנטען וויר דיעזע בעשטעללונגען ניכט אויספֿיהרען, דא דער „סעפֿאראט אבדוקו אונזערעס פֿאל-ליעטאָנס“ נור פֿיר נייע איינזערע טענדע-אבאָנגענטען בערעכענטען איזט, דאס וועלכע גראטירטען נאכגעלעפֿערט ערהאל-טען איבערדיעס האבען וויר עבען אויך איינע פֿרייטאג-סע-פֿאראט-בילאנען אינזער דעס טיטעל: „תולדות גדולי ישראל“

בענגאנען, וועלכע אונזערע אבאָנגענטען עבענפֿאללס גרא-טיט ערהאלטען, וואס וויר דאהער ביזהער געטהאן, געשאה בלאס, אים דען איינזערע ווערטה דער „נייען יידישען פעסטער צייטונג“ צו ערהאקען אונד דיא צופֿרעדיגענדיגט אינזערער געעהרטען לעזער צו געווינגען.

היינט געריעטה יעדאך צופֿעלליג אין „שמוציגעס פאסקווילל“ אין אינזערע האַנדע, וועלכעס דיא איינגעטהומע-רין יענעס „ווערטהלאָזען ווייטעס“, וועלכער נאך אימ-ער דען טיטעל „יידישע פעסטער צייטונג“ טראַנט גענען אונס אין דיא וועלט געשלידערט, וויר ווירדען עס אונ-טער אונזערען ווירדע האלטען אויף, דאס גע-קלאפֿע דיעזעס אלטען צאהנלאָזען ווייבעס צו ערוי-דערן, דא אונזער נאמע נאָטלאָב אין אונגארן ווייט בעסטער בעקאנט איזט, אלס דאס וויר דיא שמוצערייען איינעס אלטען

היינט געריעטה יעדאך צופֿעלליג אין „שמוציגעס פאסקווילל“ אין אינזערע האַנדע, וועלכעס דיא איינגעטהומע-רין יענעס „ווערטהלאָזען ווייטעס“, וועלכער נאך אימ-ער דען טיטעל „יידישע פעסטער צייטונג“ טראַנט גענען אונס אין דיא וועלט געשלידערט, וויר ווירדען עס אונ-טער אונזערען ווירדע האלטען אויף, דאס גע-קלאפֿע דיעזעס אלטען צאהנלאָזען ווייבעס צו ערוי-דערן, דא אונזער נאמע נאָטלאָב אין אונגארן ווייט בעסטער בעקאנט איזט, אלס דאס וויר דיא שמוצערייען איינעס אלטען

עראייניגט טריטט נישט אונטערווארטטע און אונס הערן; עס מוסטע יעדערמאן קלאר זיין, דאס עס דער אינקליודאצין זיך בעפריינדליכען געווענלישאפט נישט געלינגען ווערען, דיא, לעבענס-פערוזיכער-טען צו בערעירען אונד דעם קאנ-קורע צו ענטטעהן. — דיא "מיטא" ווארדע איס יאהרע 1879 מיט איינע אקציען-קאפיטאלע פאן 1,600,000 פלי געבריינגט, ווארדען אונטערווארטטע 516,720 פלי איינגעצאהלט ווארדען, שאן אין דען ערס-טען יאהרען דעם בעשטאנדעס דער געווענלישאפט מוסטע איינע פערציהרונג אין דער דירעקצין איי-טריטען, דא מאן גלויבעט, דאס דיעזע דירעקצין נישטס טוען און דיא געווענלישאפט צור בליטעה צו ברינגען, דיא נייע דירעקצין מאכטע אללע אנ-שטערענגונגען, אונד דער "קאפיטאלס-ארמען" אונד פיעל אנגעפינדעטען געווענלישאפט גראסערע איי-נאהמען צוצופיהרען, דער ערפאלג וואר געדאן גע-רינג, דיא יאהרעס-בילאנצען צייגטען נור גערינגע אייבערשיסע אקציער גאר פערלור-טע אויף, אונד דיא אקציערע נייגען, אהנע רי-וועדענדי אים, דיא דאמאליגע טהעטיגקייט דער "מיטא" בעשראקטע זיך אויף דען בעטרייב דעם עלעמענטאר (פיער- אונד האגעל) פערזיכע-רונגס געשעפטעס, וועהרענד דאס גערינגפיעע לעבענס-פערוזיכערונגס-געשעפט ענטשפריכענדע ריקגעדעקט וואר, — דאס יאהר 1877 בראכטע איינען אומשוואונג, אונד דעם דיא "מיטא" אים ווענע איינעם ריקפערזיכערונגס-פערטראגעס דיא לעבענס-פערוזיכערונגס-געשעפטע דער איינגע-נאנגענען פעסטער אסעקוראנצ - געווענלישאפט "האזא" אים בעטראגע פאן 8 אין האלב מיליאן-גען גולדען געגען איםפאלגונג דער פארהאנדענען רעזערווען און אבערנאהם, דיעזער פערטראג ערהועלט אין דער גענעראל-פעראמטלונג פאן 30 פעפטעמבער 1877 דיא נעווייסיג דער אקציערע. — מיט אבערנאהמע דער "האזא" פערזיכערונגען וואר דעם טרויוועע שיקאל דער "מיטא" בע-זענעלט, איינע "אבערגראסע שמערבליכקייט", אונטערווייבענדע זענעווען אונד איינע אינצאהל פאן פראצעסעס ווערען דער "האזא"-פערוזיכערטען פערשלימטערטען דען שטאנד דער אהנערהוי אונטען געווענלישאפט, אונד אז זאך דיא דיא דירעקצין בערייטט אים 30 טען דעצעמבער 1883 בעמייסיגט דיא "ליקוודאצין" דער געוועל-שאפט איםצושפריכען, — פאר איינען מאנאטען געלאנגען עס אויך דעם דירעקצין, דאס פייער-פער-זיכערונגס-געשעפט אן איינע נוספגירטע פעסטער-רייכשע געווענלישאפט און אבערנאהמען וועהרענד דיא, לעבענס-פערוזיכערטען נישט פערזארגט ווערען קאנטען, אונד דעם זיך קיינע געווענלישאפט

פאנד, וועלכע דיעזע פערזיכערונגס-פערטראגע צו איבערנעהמען געוועללט וואר, אונד איבערדעם דיא "מיטא" אויך נישט איבער דיא נאטיווע רע-זערווע פערשיגע! — זייט בעשטאנד דער פערזיכערונגס-געווענלישאפטען אין עסטרעייכ-אונטארן, זייט דעם דיא לעבענס-פערוזיכערונג איבער-הויפט איינגעפיהרט ווארדען, אונד דעם דער ערס-טען פאלאל דאס ביא איםפאלגונג איינער גע-זענלישאפטען דיא, לעבענס-פערוזיכערטען אונד פערזארגט בלייבען, דאס פיעלע הונדערטע פאן פארטייען, וועלכע אים גוטען גלויבען ווארען, זיך דער איהרע ערבשען צו פערזארגען, נישט נור דיעזעס איהרע זיעל נישט עררעיקען, אונד נאך איבערדעם איהרע ערשפארניסעס טהיילווייזע פערלירען מייס-עס ון ביז צור שטונדע איזט אויך דער פער-מאגעס-שטאנד דער "מיטא" נישט בעקאנט, וור ווישען, דאס אין אללעקריזעסעטע צייט דער פערמאגענס-פארטראג דער געווענלישאפט דארענעט ווערדע דאמט דא פארהאנדענען קאפיטאליען אויך יע עהער דען רעכטמעסיגען בעזיען צו צווייטע איםפאלגע פאן דעם "באשיקאל-מישקאלצער שווינדעל איםשטאטמונגס-פעראיינע!"

דיא יודען אין עסטערייכ-אונטארן.

(פארשעטצונג)

דער מאנאך וואללטע בעטן אים יעדען פריי, דאס יודען אונד וועענטום אויף נאנייטער גינדראגע זיך ענטוויקלען זאללען. ער וואללטע, דאס דיא יודען אויך פיר איהרע איינערען אנגעלעגענהייטען דיא שטאטס-געזעצע אים אליין גלייב אנערקענען מאגען, דא זיא נור אויף דיעזע וויזע פעהיג ווערדען קאנגען, אונד אים אליין וורקליכע, גלייבענשעללטע בריגע אים שטאטע צו ווירקען. אויף איינע אנטרא דער האפ-קאנצליא אי-בער דאס נייע "וועג-זיסטעם" פיר גאליציען פאם 19 מערץ 1788 זאמטע דער קאזער אין איינער אל-לערהאכסטען ענטשליעסונג אונטער אונדערס וויא פאלגט:

דיא רעליגיאנס-איבונגען אונד געברויכע דער יודען, דיא געגען דיא אללגעמיינע געזעצע נישט פערשטאמען, קאנגען זיא אונגעשטארט אים-

אבען, וואס יעדאך יענע רעליגיאנע פארשריפט ער יודען בעטרייבט, וועלכע געגען דיא אללגע-מיינע געזעצע פערשטאמען אונד מוס דענוועל-בען נישט צו פערציילבארען זינד, זא מוס עס דען יודען פרייא שמעהען, דיעזע נאך צייט אונד אום-שטאנדען פאללען צו לאסען, אדער אבער אויף אללע איהרע רעכטע צו פערצייכען אונד אים דעם לאנדע צו זאנדערן! אין דיעזעס זינדע מאגע דאס, וועג-זיסטעם פיר גאליציען פערשטאמען ווערדען, יעדער ווירד איינע-הען, דאס עס פיר דען שטאט פאן גראסעס נומ-צען זיין מוס, וועגן איינע גראסע אינצאהל זייער יודישען בעוואהנער אויף דיעזע וויזע צו גינצלי-בען מיטגליעדערן דעם שטאטעס נעמאכט וור-דען! אבער פערזייט מוסען עס אבער אויך דיא יודען אלס איין גליק פיר זיך ועלבסט בעטראב-טען, וועגן דורך בעווייסיגונג יענער רעליגיאנס-פארשריפטען, דיא מוס דען אללגעמיינע געזעצען אונטערווארטטען זינד, זיא אללען אהרען פאר-בען דעם שטאטעס אויך אללען איהרען פאר-בען טען גלייך געשעללט ווירדען, ווארדוך אלוא אל-לער צוואנג אונד אללע פעראכטונג אויף איינמאל איין ענדע געהמען מוסען!

דאס גראסע געווייט בעגינדל זייער רע-פארם בעטרעטונגען וועגן געזעצנאכער, לעג-טע אונדעס קאזער אונדען II אויף דיא ערריכטונג פאן פאלקס-שולען אונד אויף דען אינטערמישער יינגלינגע און דיא גמנאזיען אונד אונטערוויסענען. ער האפסטען, דורך דיא העראנוואכסערע אויפגע-קלערטע וועגדע דאס איינערע וועגען דעם וועג-טוהם אומגעשטאלטען אונד דיא יודען דער אל-געמיינען קולטור צופיהרען צו קאנגען, אבער גע-ראדע געגען דאס נייע שול-אונד אונטערייכטס-וועגען שטרייבטען זיך דיא יודען, זיא דורכבליקטען עס נעמליך, דאס עס זיך היעבייא נישט בלאס אים איינע פערבעסערונג דעם יוגענד-אונטערייכטע האנדלע, זאנדרען און דיא איינפיהרונג זעהר גע-פערהלריכע רעליגיאנער רעפארמען! — דיא יודען וואללטען פאן איינעם נייען שול-אונד אונטערייכטס-זיסטעם נישט וויסען, ווייל זיא אין דער אבע-שלאסענדייט, און דער זיא איהרהונדערטע הינדורף געלעבט, יעדע פאררהונג נישט דער אויסענוועלט פירשטעטען, זיא אונטען נישט אהנע גינד, דאס דיא קענטניס דער דייטשען שפראכע אונד ליטע-ראטור דעם תלמוד-שמודיאום צום נאכטהילע דיע-נען אונד דיא יוגענד פאן דען ראכנישען וויסענ-שאפטען פערנע האלטען ווערדען, וויא געזאמט, דיא פאלגען האבען געלערת, דאס יענע פורכט נישט אהנע בעגרינדונג וואר.

(פארשעטצונג פאלגט)

נענד רעדע האך נישט זאך! דוא מאכט מיר פער-צווייליגע לייך!

דער אלטע מאכטע זיך מוס זאנפטער געוואלט לאך אונד זאמטע:

"מאכע אויך דיר דען פארזייערע רבקה, מיין קינד! דוא ביזט מיין שטאלקי, אונד מיין העיך ווירד איינע הען פאר פרייע, וועגן אויך און דיינע קנסע דענקען פיר דייך איזט דיא נייע צייט, דיא איסער געוואלט-נער העראנאקטסט! אויך קאנן דיר לידער נישט מעהר צו-ריקהאלטען! אויך בין איך בלאס צו דעם צוועק גע-קאמטען, אים דיר נאך איינמאל צו עהען, וויאסע דיא דאס איינעם לעבענסדייען אלטען מאנן פערזארגען קאנגען?" ער האפטען זיך צו ווינער סאכסער היינעזעצטע, אונד נון פלאסען זיינע טהראנען; דיא פורכטארע שפאנגונג זיינע געמיהעטע אלטען זין אין וועהמוס העקאצען. "פאטער! ריעה דיא קונסטלערין און וויצעדעריי-סענדעס טאנען פאטער, פאטער! אויך גענע מיט דיר! דוא זאללט נישט פערן פאן דיינער קינדע שפערען!" "זיך זיך פרייזינער ווארדע נון וויך; דאס פאטער-ליכע געהיל געוואן אין זיינער בורס דיא אקציע-האר-ער שטרייבעלשע יינער טאכטער ליבעפעאלל דאס האר; ער זוכט זאנאר געוואלטען איין פיינליכעס לאכעלן הער-פארצוברינגען אונד זאנפט זארגאן:

"נאררעלע! שוויי דאך! וואס וויללט דוא דענן ביא מיי, ביים אלשען יידישען פארבעסער טהון וויללט דוא עשווא וויעדער ביים, סדר" וישען אונד דען אלטע שפאס מיט דעם, פאסיקון שרייבען..."

(פארשעטצונג פאלגט)

בראכענע נייז פאר דעם גראסען האך אויף, זיין נאנצען וועגען נאחם אויף פאסע נעגינשערישעס איסוועהן און דאס איהן אין דיעזעס אייגענליכ קייס וועסאנד זאנליך וויעדער ערקאנט העפטע, ער זאמטע מיט קרעפטיער שטימע:

"הער גראם! זיא זאנען, דאס רעבנאק דיא איה-רינגע ויזא נייא ויא קאנגען בערוהנס זיין; אויך בין נישט געקאמטען, אום ויא צוויקצובענעהרען! וואס זאלל אויך אונטאנגליכעס פעלדאנגען קאנן אויך דען בע-איינשטיקען, דאס ויא מיר דאס העיך מיינעם קינדעס וויע-דער נאנין זאן צוויקנעבען, וויא עס וואר, ריין אונד פראסס, צור צייט, אים רעבנאק פאר אכט יאהרען מיין הויז פער-ליעס זיין ווייט, מוס קאנן איין וואסער נישט ריקוערטס פליעסען לאסען! וויא זאללטען אלוא דיא געהילע קינד-ליכע לייענע אונד דעם העליגזען בעוואוסטיינס אין דיא ביזס רעבעקאיים צוויקנעפיהרט ווערדען?"

דער אלטע היעלט איינע זיינע בליקע ווארען פאן איינער איהרהאטען בעזיינגענען געוואלט געווארדען, זיינע האלטונג וואר דורכאויס נישט יענע בעשידענע דעמיסיהני-וויא מאן זיא ביא דעם אלשען פראנקארטער "הויך ביזהער געקען האם ער שטאנד דעם גראסען געגענאביער, וויא איין מאנן דעם אונדערען, דיאס פשוהלע אונד דער נאנף ער רייכטע דא הערען מוס ווינען דעם פשוהלע אונדוהיז אונד הער, זיינע אויגען פארשווירערענא אויף דעם אסמליך דעם געווינען פארבעסערס געריכטע. דער גראם וואללטע דען אויסערנעטען מאנן בעזאנאשטינען אונד זאמטע:

"שפיעכעס אויך דאך פאטער, אים הער פארבע-טער! פיעללייכע האם אויך מאנעס אן מיינען ווארען פערלעצטעס. אויך גלויבע יעדאך, איהר ווערדעס מיר נישט

לונג פאן אדרעססען, וויר איבערנאבען איהם דענן אויך איי-
ניגע טייערע אדרעססען, אין פאליע דעססען זיין בלאטט
דענן אויך אלסבאלד אללגעמיין בעקאנט ווארדע אונד
איינען אונגערהאטען אויפשוואונג נאחהם, וויר בעניטצען אלווא
אונד ערע אדרעססען, ניכט אבער דיא דעס רייז! יא
וויר האבען בלעטטער אן אדרעססען פערזענדעט, פאן וועל-
כען רייז ניגע איינע אהנונג האטטע, אונד ערהייעלטען
דענן אויך פריעמער אנטען, דיא זיך אום רייז אונד זיין בלאטט
ניע געקומענע האבען!

אונד דאס אוניווערסעלע ווייב זאנט אויך, דאס איהר מאן
דיא אבאנגענטען אלס ער בישאפט איהר צוריקגעלאסען
האבע, וועלכע פריעהייט! זיא בעטראכטעט דיא אבאנגענטען
אלס דיא שקלא ווען איהרעס מאננעס, וועלכער דיע-
זע איינפאך זינער וויטווע אונד זינען קינדערן הינטערלאס-
טען קאנטע! נור אין דוממעס אלט-ווייב קאנן איהרע אייגע-
נען אבאנגענטען זא גראב בעלידיגען! וועגן ריל אירגענד-
ווא אין ראכבינער נפטר איזט, וויר זיך דאנן דיא וויטווע
ערלויבען צו זאגען, דאס איהר מאן דיא "קאלה" איהר
אלס ערשאפט צוריקגעלאסען האבע, אונד דאס זיא
האכסטענס איינע זינען מענישען זיך אנשטעללען ווירדע,
וועלכער דיא "דרשות" האלטען זאלל! - געוויס ווערע
דיעס אין "שגען" אבער דיא רייז זאנט טראטצדעם, דאס
איהר מאן דיא אבאנגענטען איהר אלס ערשאפט צוריקגע-
לאסען, זיא ניממט זיך דאהער איינען איהר בעליעביגען
מענישען דער איהר איינען ווייב צוואממענשמיערעט,
אונד דיא העררען אבאנגענטען זאללען דאנן דיעזען ווייב
ניכט בלאס בעצאהלען, זאנדרען אויך לעזען מאן
דענקע זיך איינען ווייב, אין וועלכעם דאס "פאלדיעטאן"
אין אלטער, ווערטהאלאזער, זיעבענאונדצוואנציג, קרייצער-רא-
מאן איזט! אונד וועלכער ראמאן! אין ראמאן אין, דעס דיא
"קבלה" אויפס גראבליכסטע פערשפאטטע ווירד! אין רא-
מאן דער זאלכע, אוניווערסעלע שילדערונגען איבער פרויען.
צימער "ענטהאלט" דיא יעדעס האלבזיענס אנשטענדען
מענישען דיא שאמ-ראטהע אינס געזוכט יאנען מיססען! וואס
זאלל מאן איבערהויפט צו איינעם בלאטטע זאנען, וועלכעס
בעהויפטעט, דאס דיא גענויערטיגען זידען אונגארנס נאך
ניכט מבני אברהם, יצחק ויעקב, זאנדרען אבקאממלינגע דעס
אדאם זינד! אונד היעפיר זאללען דיא זידען איהר
געלד הערגעבען! - אונד זא עטוואס נענט דאס אלטע,
אוינווערסעלע ווייב דיא, רייזישע צייטונג! - זיא מערקט
ניכט, דאס זיא היערויך דאס גראב איהרעס מאננעס מיט
שטיינען בעוירשט! ...

אלל דיעס האבען וויר נור געזאגט, וויר ווערעדערהאלען
עס, אויס האכטונג פאר דעס געעהרטען פובליקום, מיט
דעס אוניווערסעלען ווייבע העטטען וויר אונס זאנט ניגע אונד
ניממער אין איינען ווארט, וועכטעל איינעלאסען.

זאללע יעדאך דאס אוניווערסעלע ווייב נאך איינמאל
דיא לוסט פערשפירען, נענען אונס שמוטצ-פאסקויללע אין דיא
וועלט היינט צו שילידען, דאנן ווירדען וויר זאנען מיססען!
ווארום זיא טראטען איינעס איינאקאמענס פאן יעהרליך
18,000 ביז 20,000 גולדען דענאך אלס ארמע וויטווע צו-
ריקבלעב, יא ווארום זיא איבערהויפט איינע וויטווע ווער-
דען מוסטע, אונד יעצט מעהר לידער מיט דער הויפט-
שטעטישען "נאָלדענען וועג" קיינע "שליסט-שיהע" לוי-
פען קאנן!

צור, באראקערוויזונג" דיעזער ארמען וויטווע מאנע
נאך פאלגענדע טהאטזאכע הערפאגעהאבען ווערדען, גלייך
נאך דעס אבעלעבען דעס רייז קאס זינע קראנקע שוועסטער
נאך דער הויפטשטאדט, דא זיא נאך ליפיק אינס באד פאר-
דען מוסטע, דיא "גוטע רייז" שטיעס דיא אונגליקליכע
ווייבע איינפאך אויס דעס הויזע, וויר ווארען עס,
ווייב אלס שונא! וועלכע פיר דיא שוועסטער דעס
רייז איינע פריי-קארטע ביא דער באהן ערוורקטען אונד
איהר איינע דערארטע אונטערשטענע הערבישאפטען
דאס זיא אין דען שטאנד געזעצט ווארדע, דיא דרענגענדע
קוד האלטען צו קאננען! וויר זאללען דא ניכט אונד זען
פערדיענסט הערפאגעהבען, זאנדרען דאס ווייב באראקערו-
ווען, וועלכעס זא פרייך איזט, אונס אין איהרע אונזערעכ-
ניגספעדיקייט בעוועהלען צו וואללען.

דאס אינטעללעגענטע פובליקום מאנע אירטהיילען הא-
בען וויר יא דורך גרינדונג אונזערער "נייען יודישען פעסטער
צייטונג" ניכטס געטראן, אלס דיא אבאנגענטען פאס זאכע
איינעס ווייב עס בעפרייט, וועלכעס אין דען אבאנגענ-
טען איהרע שקלא ווען ערלויבעט, דיא איהר
איינע הנהג שטייער ענטריכטען מיססען!
וויר בערופען אונס אויך ניכטס, אלס אויף דיא ס
זיאס אונד ער בלאטט אין ווירקליכקייט בעטען
וויר האלטען אונס דעס דויערדען פערטרויענס אונזערער גע-
עהרטען לעזער פאלקאממען פערזוכערט.

האכאבטונגספאלל ערגעבענט
ביראפעסט, אס, 28 יולי 1884.

מאָרטיין בוריאן

איינענדהייטע אונד הערוועכער דער "נייען יודישען פעסטער צייטונג"